

ammerûn arasında yer alan Muâze ömrünün sonlarına doğru gittiği Bağdat'ta vefat etti. Onun uzun ömrü şiirlere konu olmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Bekir ez-Zübeydî, *Tabakâtü'n-naħviyyîn ve'l-luğaviyyîn* (nşr. M. Ebû'l-Fazl İbrâhîm), Kahire 1392/1973, s. 125-126; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Şüveymî), s. 131; Kemâleddin el-Enbârî, *Nüzhetü'l-elibbâ'* (nşr. İbrâhîm es-Sâmerâî), Zerkâ (Ürdün) 1405/1985, s. 50; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât*, III, 288-295; Süyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât*, II, 290-293; G. Flügel, *Die Grammatischen Schulen der Araber*, Leipzig 1862, s. 119-121; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 155; Sezgin, *GAS*, IX, 123-124; Hasan es-Sadr, *Te'sisü's-Şî'a*, Beyrut 1401/1981, s. 140-141; Hasan Hindâvî, *Menâhicü's-şarfiyyin ve mezâhibühüm*, Dimaşk 1989, s. 53-56.

MEHMET YAVUZ

MUÂZE el-ADEVİYYE

(معاذة العدوية)

Ümmü's-Sahbâ'
Muâze bint Abdillâh el-Adeviyye
(ö. 83/702)

Tâbiî.

Basralı olup Benî Adî'ye mensuptur. Hz. Âişe, Hz. Ali, Hişam b. Âmir el-Ensârî, Ümmü Amr bint Abdullah b. Zübeyr ile kendi kocası Sila b. Eşyem'den hadis rivayet etmiş; Ebû Kılâbe el-Cermî, Katâde b. Diâme, Eyyüb es-Sahtiyânî, Âsım el-Ahvel, İshak b. Süveyd el-Adevî gibi âlimler de ondan rivayette bulunmuştur. Muâze'nin kadınlardan meydana gelen bir ders halkasının olduğu anlaşılmaktadır (İbn Sa'd, VIII, 483). Buhârî, Yahyâ b. Maîn ve İbn Hibbân'ın sika kabul edildiğini belirttikleri Muâze'nin rivayetleri *Kütüb-i Sitte* ile Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'i ve Dârimî'nin *es-Sünen*'i gibi kaynaklarda yer almıştır.

Fıkıh ve hadis bilgisi yanında fesahat ve belâgat sahibi olmasıyla da tanınan Muâze'nin sūfi kişiliği ön plandadır. Onun gündüzleri, "Belki öleceğim gün bugündür", geceleri de, "Belki öleceğim gece bu gecedir" diyerek vaktinin büyük kısmını ibadetle geçirdiği söylenmiş, "Kabrın karanlığında uzun süre uyuyacağını bildiği halde bu dünyada uyuyan göze hayret ederim" dediği ve kocasının ölümünden sonra kendisini daha çok ibadete verdiği rivayet edilmiştir. Gaflet halinde veya uykuda ölmeyi istemeyen Muâze hayatı Allah'a yakınlaşmaya vesile olduğu için sevdiğini söylerdi.

Muâze'nin Medine'de ikamet ettiği bilinmediğine göre, "Hz. Âişe Basralı kadınlar arasında iken onu ziyaret ettim" dediğine bakarak (Buhârî, *et-Târihu'l-kebir*, IV, 300) onun Hz. Âişe'den Cemel Vak'ası esnasında Basra'ya gittiğinde veya bu savaşı kaybedip Basra'dan Medine'ye gönderildiğinde (*DîA*, II, 203) faydalanmış olması mümkündür. Muâze el-Adeviyye, Hz. Âişe'ye kadınların hayızlı iken kılamadıkları namazları kazâ edip etmeyeceklerini sorduğunda Hz. Âişe bu sorunun, hayızlı kadının orucu kazâ ettiği gibi namaza da kazâ etmesi gerektiği inancında olan ve sünneti delil kabul etmeyen Harûrîler'i (İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, I, 560) hatırlattığını anlatmak için ona, "Sen Harûrîler'den misin?" diye tepki göstermiş ve Resûlullah'ın kendilerine bu durumda orucu kazâ etmelerini emrettiğini, fakat namazı kazâ etmelerinin gerekmediğini söylediğini bildirmiştir.

Muâze el-Adeviyye'nin, "Şu dünyada yetmiş yıl yaşadım, göz aydınlığı görmedim" dediği dikkate alındığında onun en az yetmiş yıl yaşadığını söylemek gerekir. Vefat tarihinin 83 (702) olduğu bilinmekte, ancak bazı kaynaklarda 101 (719-20) yılında öldüğü ileri sürülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, VI, 95, 120, 231, 236, 250; Buhârî, "Hayız", 20; a.m.f., *et-Târihu'l-kebir*, IV, 300-301; Müslim, "Hayız", 67, 69, "Müsâfirin", 78, "Şiyâm", 194, "Talâk", 23; İbn Mâce, "İkâmet", 187; Ebû Dâvûd, "Tahâret", 130, "Şavm", 70, "Nikâh", 38; Tirmizî, "Şavm", 54; Nesâî, "Tahâret", 17, "Şiyâm", 64; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 483; Yahyâ b. Maîn, *et-Târih*, II, 739; İbnü'l-Kayserânî, *el-Cem' beyne ricâli's-Şahîhayn*, Beyrut 1405/1985, II, 612-613; İbnü'l-Cevzî, *Şifâtü's-şafve*, Beyrut 1406/1986, IV, 22-24; Zehebî, *Târihu'l-İslâm: sene 81-100*, s. 198; a.m.f., *A'lâmü'n-nübelâ'*, III, 497-500; IV, 508-509; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, XII, 452; a.m.f., *Fethu'l-bârî*, Beyrut 1414/1993, I, 560; Şa'rânî, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, Kahire 1952, I, 56; Münâvî, *el-Kevâkib*, I, 173-174; Mustafa Fayda, "Âişe", *DîA*, II, 203.

AYNUR URALER

MUBAH

(المباح)

Fıkıh usulünde mükellefin yapıp yapmamakta şer'an serbest bırakıldığı fiilleri, fıkhîta ibâha denen bazı yetki ve izinlerin konusunu yahut sonucunu belirtmek için kullanılan bir terim.

Sözlükte "açık olmak; açığa çıkarmak" anlamlarındaki *bevh* kökünden türetilmiş *ibâhanın* ism-i mef'ûlü olan *mubâh* (*mübâh*) "serbest bırakılmış, müsaade

edilmiş, yasaklığı kaldırılmış" demektir (*Lisânü'l-'Arab*, "bvħ" md.). Fıkıh usulü terimi olarak "şâriin mükellefi yapıp yapmamakta serbest bıraktığı fiil" mânasına gelir. Hüküm tanımındaki görüş ayrılığından dolayı bazı teklifi hükümlerde şer'î hitapla bunun fikhî neticesi farklı terimlerle (meselâ haramda "tahrîm" ve "hurmet" şeklinde) ifade edilebilirken mubahta her ikisi için de *ibâha* kelimesi kullanılır.

Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde mubah kelimesi geçmez; ancak Hz. Peygamber'in bazı söz ve uygulamalarıyla ilgili rivayetlerde masdarı "ibâha" ve "istibâha" olan fiillere rastlanır (Wensinck, *el-Mu'cem*, "bvħ" md.). İbâhanın tarifinde usulcülerin esas aldığı "tahyîr" ile (muhayyer bırakma, seçim hakkı tanıma) aynı kökten gelen "hiyere" (seçim hakkı) kelimeleri iki âyette geçmekte (*el-Kasas* 28/68; *el-Ahzâb* 33/36), tahyîr masdarından fiiller de birçok hadiste yer almaktadır. Erken dönem fıkıh müelliflerinden Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin *es-Siyerü'l-kebir*'de mubah ve ibâha kelimelerini teknik anlamda değil can ve mal dokunulmazlığının kaldırıldığı bazı durumları belirtmek için kullandığı (Serahsî, I, 191, 318; Ahmed Hasan, s. 38, 57), fıkıh usulündeki anlamıyla mubahın terimleşme sürecinde İmam Şâfiî'nin öncü role sahip olduğu görülür (mubah kavramının ve ibâha masdarından türetilmiş fiillerin kullanımıyla ilgili örnekler için bk. *el-Üm*, I, 186; II, 137, 197; III, 2, 122; V, 162; *İhtilâfü'l-hadis*, VII, 59; *er-Risâle*, s. 209, 229). İlk Hanefî usul eserlerinden olan Cessâs'ın *el-Fuşûl fi'l-uşûl*'ünde (II, 89) mubah için "yapılmasıyla sevabı ve terk edilmesiyle cezanın hak edilmediği fiil" şeklinde bir tanım verilir. İlk Şâfiî usulcülerinden İbn Fûrek'in tariflerle ilgili kitabında ibâha "mutlak anlamda müsaade", mubah da "ibâha (izin) mecrasında seyreden bir şeyin terk veya fiiline özel olarak zem veya övgüde bulunmaksızın muhatabı onu yapıp yapmamakta serbest bırakma" şeklinde tarif edilir (*el-Hudûd fi'l-uşûl*, s. 137-138).

Fıkıh usulü âlimlerince beş esas terim üzerine kurulan yükümlülük teorisinde dinen yapılması istenen fiiller talebin kesin ve bağlayıcı olup olmamasına göre vâcip (farz) ve mendup, yapılmaması istenenler aynı ölçüde göre haram ve mekruh, yapılıp yapılmaması serbest bırakılanlar ise mubah olarak nitelenmiştir. Bununla birlikte mubahın teklifi hükümlerden sayılıp sayılmayacağı tartışmalıdır.